

INTERKULTURALNO OBRAZOVANJE SA POGLEDOM NA BUDUĆNOST

Sažetak: Interkulturalno obrazovanje je nezaobilazni činilac u procesu međusobnog razumevanja i upoznavanja različitih kultura sa tendencijom uspostavljanja pozitivnih relacija. Strukturiran interkulturalni kurikulum uvažava posebnosti socijalne i kulturne sredine uključujući usvajanje temeljnih moralnih vrednosti, kulturu vaspitnoobrazovne institucije i integraciju vaspitanika - pripadnika manjina. Jačanje interkulturalnog identiteta i razvijanje interkulturalne kompetencije čini nezaobilaznim proces doživotnog obrazovanja prilagodjenog potrebama i izazovima savremenog društva. U ovom radu, autor polazi od humanih pretpostavki interkulturalnosti, a zatim istraživački dovodi u vezu uverenost studenata pedagogije u njihovu samoefikasnost i stavove o interkulturalnom obrazovanju. Glavna postavka je da će višestruka ukrštanja između samoefikasnosti u socijalnoj interakciji sa vršnjacima, stavova o interkulturalnosti i neutralnih varijabli, dati korisna saznanja za pedagošku teoriju i nastavnu praksu. Studenti osećaju da u interkulturalnosti mogu biti efikasni, ali uz adekvatno jačanje socijalnih kompetencija unutar vršnjačkih grupa. Rad nudi nova saznanja o interkulturalnom obrazovanju i samoefikasnosti studenata, u čemu je prepoznata tematika za nova istraživanja.

Ključne reči: interkulturalnost, socijalna kompetentnost, samoefikasnost studenata, socijalna interakcija, moralnost

1. Osnovna obeležja interkulturalnog obrazovanja

Pojam interkulturalno je dinamičan pojam i nužno ukazuje na odnos, razmenu, na skup dinamičkih tokova koji obeležavaju susrete pojedinaca različitog kulturnog identitea (Camilleri 1992). Multikulturalnost i plurikulturalnost označavaju postojanje više kultura na istom prostoru, dok interkulturalnost naglašava odnos među kulturama i neophodnost međusobne interakcije. Iako su evropska društva svakim danom sve više plurikulturalna, to ne znači da su i interkulturalna. Interkulturalizam podrazumeva suočavanje s problemima koji se javljaju u odnosima između nosilaca različitih kultura, njihovo prihvatanje i poštovanje. Interkulturalizam podstiče na razmišljanje o razlikama psihosaznajne, seksualne, etničke, kulturne, religiozne prirode, o borbi protiv predrasuda, o mirnom suživotu među narodima, pojedincima ili grupama različitog identiteta, o jednakim mogućnosti-

ma u obrazovanju. Interkulturalizam putem konkretnih prilika omogućava da se dođe do suočavanja, komunikacije, međusobnog upoznavanja i vrednovanja, razmene vrednosti i modela života i društvenoetičkog poštovanja. Stoga, za Falangu (1993) interkulturalno vaspitanje znači vaspitanje za mir, za razvoj, za demokratski saživot, za ljudska prava. Interkulturalnost, koja će se ograničiti samo na podražavanje ili poštovanje različitog, neće dati značajnije rezultate ako se ne potruži da pronađe uslove za razvoj ove različitosti. Iako je to neophodno, da bismo cenili druge kulture, nije dovoljno samo poznavati i. Sama ova činjenica ne isključuje omalovažavanje njihovih nosilaca. Govorimo li o procesu prihvatanja, potrebno je ne samo poznavati nego i razvijati simpatiju i saradnju. Produbiti spoznaju o drugom, nužno podrazumeva i produbljanje saznanja o sebi, kako na individualnom tako i na polju pripadajuće grupe. Biti interkulturalno vaspitan, znači moći razumeti i prihvatiti osobe koje pripadaju drugim kulturama, kulturama sa vlastitim kulturnim identitetom.

Interkulturalizam znači shvatiti „drugog“ i biti u interaktivnom odnosu s njim. Pritom shvatiti ne znači akumulirati informacije, govoriti o drugima već govoriti sa drugima, slušati i odgovarati. Interkulturalizam treba posmatrati kao fenomen kulturne interakcije i kulturnog dinamizma. U tom procesu tolerancija nije dovoljan podsticaj interkulturalnosti. Pasivno prihvatiti ili uočiti postojanje različitog ne obavezuje i na vlastiti odnos prema utvrđenoj različitosti.

Interkulturalno vaspitanje i obrazovanje su nezaobilazni činoci u procesu međusobnog upoznavanja, razumevanja različitih kultura i uspostavljanja pozitivnih relacija koje proizilaze iz prihvaćenog odnosa prema multikulturalnom društvu. Jedan od zadataka škole trebalo bi da bude promišljanje interkulturalnog vaspitanja i obrazovanja koje će se ogledati u priznavanju razlika i njihovih vrednosti, modela življenja. Kulturne razlike i njihova uloga u svakodnevnom životu neminovno se odražavaju i na ponašanje učenika i učitelja u školi. Ono što subjekti nastavnog procesa donose sa sobom u školu svakodnevno – kulturne modele zajednica ili shvatanja „društvene stvarnosti“, vaspitne strategije koje oni, njihove porodice i njihove zajednice primenjuju u vaspitnom nastojanju – faktori su koji u značajnoj meri utiču na tok vaspitnoobrazovnog procesa. Konceptija interkulturalnog vaspitanja i obrazovanja zavisi od nastavnih sadržaja, modela, strategija–interkulturalnog kurikuluma usmerenog ka kulturnoj integraciji, implementaciji u vaspitnoobrazovnoj praksi i interkulturalnoj zajednici.

Konceptija interkulturalnog vaspitanja i obrazovanja formira se unutar dihotomnih zahteva:

1. obrazovanje u funkciji otkrivanja i podsticanja razvoja pojedinca prema univerzalnim obeležjima,
2. preferiranje suprotnog procesa– vaspitanja i obrazovanja u smeru uključivanja određene zajednice sa posebnom kulturom (Hrvatić 2007).

Ono što predstavlja posebno obeležje interkulturalnog vaspitanja i obrazovanja je vaspitanje stavova, sposobnosti, osećaja, načina postojanja i ophođenja s osobom kulturno različitom, drukčijom od nas. Biti interkulturalno vaspitan znači

komunicirati, ali i slušati „drugog“. Zato interkulturalno vaspitanje ne treba posmatrati kao vaspitanje prenosa kulture već kao vaspitanje koje će obogatiti kulturu, koje će dozvoliti i odobriti praktičnu potvrdu univerzalne vrednosti – vrednosti osobe. Ova vrednost zajednička je svima, bez obzira na rasu, boju kože ili način na koji neko posmatra život. Ako je prva i temeljna vrednost osoba, tada treba vaspitavati u pravcu prihvatanja „drugog“ kao čoveka, priznavajući mu dostojanstvo koje priznajemo sebi. Samo ako ova filozofija postane temelj vaspitanja i obrazovanja, tada će se moći govoriti o saradnji i kulturnoj integraciji.

Mogući ishodi interkulturalnog vaspitanja i obrazovanja su:

1. pripremanje učenika za susret sa različitostima;
2. pripremanje učenika za pozitivno reagovanje i shvatanje različitosti kao mogućnosti sticanja novih iskustava;
3. promišljanje socijalnih i obrazovnih problema vezanih za kulturne različitosti;
4. sticanje znanja i razvijanje sposobnosti korišćenja znanja o drugačijima;
5. razvijanje sposobnosti kritičkog mišljenja kao i priznavanje prava drugima na posedovanje kulturnog identiteta;
6. razvijanje komunikacijskih veština;
7. razvijanje socijalne osetljivosti i osećaja za rešavanje socijalnih problema;
8. razvijanje sposobnosti saradnje u multikulturalnom okruženju (Daniels 1999).

U kojoj će meri odnosi biti kvalitetni, zavisi od načina percipiranja i razumevanja osećaja, misli i stavova osoba koje na drugačiji način razmišljaju i oblikuju misaone strukture specifične za njihov način življenja. Pripišemo li interkulturalnom vaspitanju i obrazovanju zadatak pomaganja pojedincu da upozna sebe, negujući pritom pravi, istinski osećaj o sebi, tada vaspitanje ne može, a da ne vodi prepoznavanju i vrednovanju različitosti, kao i izgradnji međuljudskih odnosa u kojima se razlika prihvata kao princip ostvarivanja jedinstva i sjedinjenja u različitosti. U tom smislu, interkulturalno vaspitanje ne može se ostvariti ukoliko ne omogući svakom subjektu ili grupi potvrđivanje svog identiteta. Upravo svest o značenju vlastite kulture dozvoljava prepoznavanje različitosti. Potvrda prava i vrednosti različitih kultura ne isključuje nego upravo zahteva prepoznavanje različitosti i njihovo uvažavanje s ciljem dobrobiti društva i zajednica.

Svest o vlastitom kulturnom identitetu jača sposobnost efikasne percepcije stvarnosti, prihvatanje sebe, (a time) i prihvatanje drugih. Biti svestan svog vlastitog kulturnog identiteta znači i prihvatiti spontanost, mogućnost zapažanja problema, sposobnost „odvajanja“ od same kulture i okruženja, a time i mogućnost interkulturalizacije. Drugim rečima, ko ima takvu svest, ima i sposobnost projekcije prema drugima i prema njihovim kulturama, što znači da je sposoban za kulturnu interakciju. Međutim, takvu svest treba negovati odmalena, temeljeći vaspitnu funkciju na pojmu jednakosti svake osobe, pomažući dete u sazrevanju

vlastitog identiteta i sticanju sigurnosti, u potvrđivanju vlastitog Ja, ali i poštovanju tuđeg Ja, navodeći ga na poštovanje sebe i drugih, kao i otkrivanje onoga što objedinjuje sve ljude.

Interkulturalni identitet ogleda su u:

1. prihvatanju postojećih i novih kulturnih elemenata;
2. povećanju širine i dubine viđenja;
3. većem samorazumevanju, samoprihvatanju i samopouzdanju;
4. povećanoj otvorenosti i fleksibilnosti;
5. povećanoj kreativnosti koja omogućuje suočavanje s novim izazovima

(Kim 1991).

Najznačajnija promena koju nagoveštava razvoj interkulturalnog identiteta je upravo promena u shvatanju i viđenju sveta oko sebe. Ovakvu promenu nije moguće dosegnuti samo intenzivnim učenjem o kulturi domaćina, ili pak življenjem u dotičnoj kulturi, „ona podrazumeva i sposobnost prilagođavanja. Ova sposobnost podrazumeva ličnu promenu prema otvorenosti, fleksibilnosti, kreativnosti, posebnosti. Kao takva, nužan je preduslov spremnosti učenja različitih kulturnih modela. Slično tome, ova se sposobnost ogleda i u snalaženju u različitim interkulturalnim kontekstima, bez obzira na autonomnost uključenih kultura. U tom smislu, može se govoriti o fleksibilnom identitetu koji označava psihološki sigurnu osobu, sposobnu suočiti se s mnogim vrstama različitosti, osobu koja se 'fleksibilno' suočava s društvenim problemima i koja veruje u zajedništvo i jedinstvo čovečanstva“ (Byram, 2000,10).

Govoreći o interkulturalnom vaspitanju i obrazovanju neminovno se susrećemo i s pojmom interkulturalne kompetentnosti. Iako je danas pojam interkulturalne kompetentnosti vrlo popularan i često pominjan u literaturi i svakodnevnom govoru, autori ga različito definišu. Prema Byram i Zarate (1997) i Byram (1997) interkulturalnu kompetentnost čini pet ključnih elemenata: 1. stavovi; 2. znanje; 3. veštine interpretiranja (tumačenja) i odnos; 4. veštine otkrivanja i interkacije; 5. kritička kulturna svesnost. Prema tome, interkulturalno kompetentna osoba je ona koja je sposobna „videti“ odnos između različitih kultura, koja ima sposobnost medijacije, interpretacije, kritičkog i analitičkog razumevanja svoje i tuđe kulture (Byram, 2000). Takođe, većina autora smatra kako interkulturalna kompetentnost uključuje u sebe kognitivnu, emocionalnu i ponašajnu dimenziju (Gertsen, u: A. A. Jensen, A. Lorentsen, K. Jéger, 1995). Interkulturalna kompetentnost manifestuje se u određenim emocionalnim i kognitivnim sposobnostima, u fleksibilnom ponašanju i komunikaciji, u empatiji i motivaciji za prilagođavanjem, u prihvatanju drugačijeg viđenja stvarnosti. Kompetentna osoba ne prihvata pasivno društvenu stvarnost već, naprotiv, aktivno učestvuje u novim predlozima i idejama. Interkulturalno kompetentne osobe imaju sposobnost:

1. razumevanja prirode uobičajenih interspersonalnih odnosa. S obzirom na njihovu kulturnu determiniranost, oni se nužno ne mogu generalno primeniti na sve kulture;

2. prilagođavanja verbalnim i neverbalnim komunikacijskim stilovima, priznavajući i prihvatajući pritom različite komunikacijske stilove kao jednakopravne;

3. korišćenja uspešnih mehanizama mirnog rešavanja sukoba u svojoj kulturi, imajući na umu nemogućnost njihove univerzalne primene, odnosno njihovu kulturnu uslovljenost (Ibid, 1995).

Najvažnija uloga u vaspitanju i obrazovanju interkulturalno kompetentnih osoba pripada vaspitnoobrazovnim institucijama, naročito vaspitačima, nastavnicima, profesorima. U tom smislu, nužno nam se nameće pitanje: Kako možemo na najbolji mogući način organizovati poučavanje tako da učenici - vaspitanici razviju svoju komunikacijsku i interkulturalnu kompetentnost? Uspešno interaktivno poučavanje temelji na pet ključnih elemenata:

1. pozitivna nezavisnost;
2. interpersonalna interakcija *face to face* (vaspitanik–vaspitanik; vaspitanik–vaspitač);
3. sposobnost delovanja na interpersonalnost;
4. rad u malim heterogenim grupama;
5. sistematsko razmišljanje (promišljanje) o izvršenom radu, te individualna i grupna evaluacija (Agosti, 1999).

Da bi vaspitnoobrazovna institucija, bilo da je to škola ili fakultet, odgovorila složenim zahtevima i izazovima interkulturalizma, nije dovoljna samo kvantitativna promena programskih sadržaja i nastavnih metoda već pre svega njihova kritička revizija, a naročito promena stavova na relaciji vaspitač–vaspitanik–vaspitač.

2. Metodologija istraživanja

Promišljanje interkulturalizma ne ogleda se samo u važnosti unošenja interkulturalnih sadržaja i vrednosti u vaspitanje i obrazovanje već i u obrazovanju studenata i nastavnika o osnovnim pojmovima i savremenim definicijama pojma interkulturalnog vaspitanja i u njihovom osveščivanju o vlastitim kompetencijama i identitetu.

Pojedina istraživanja u evropskim zemljama pokazala su da uprkos visokom stepenu podrške interkulturalnom vaspitanju, nastavnici ne razlikuju forme interkulturalizma i pluralizma, te interkulturalno vaspitanje koriste kao sveobuhvatni pojam za generalni pluralizam, kulturalizam, etnički pluralizam i poštovanje principa jednakosti (*equal opportunities approach*). I još značajnije, u okviru ovog pojma ne diferenciraju pristupe koji su orijentisani na znanje, na stavove ili na veštine. Što navodi na zaključke da je potrebno dalje razjašnjavanje koncepta i operacionalizacija sadržaja, kako bi se mogli efikasnije primeniti u praksi (Leeman, Ledoux, 2005).

Imajuću u vidu navedene činjenice, autori ovog rada odlučili su se da istraže stavove studenata pedagogije o dva aspekta interkulturalnog vaspitanja: o

osnovnim pojmovima kao teorijskoj podlozi za sprovođenje ovog koncepta i o kompetencijama nastavnika u ovoj oblasti kao značajnom faktoru za praktičnu realizaciju koncepta.

Stoga je cilj ovog istraživanja bio:

1. ispitati stepen poznavanja temeljnih karakteristika (pojam, ciljevi, vrednosti) interkulturalnog vaspitanja i obrazovanja kod studenata,
2. ispitati stavove studenata o poželjnim kompetencijama profesora za rad u kulturno pluralnim zajednicama.

Kao instrument u ovom istraživanju korišćen je upitnik koji se sastojao od deset tvrdnji grupisanih u dve grupe: prva se odnosila na stepen poznavanja pojma, vrednosti i ciljeva interkulturalizma; a druga na realizaciju sadržaja interkulturalnog vaspitanja, i to u pogledu:

1. poželjnih kompetencija nastavnika;
2. doprinosa interkulturalnog vaspitanja na razvoj kompetencija učenika;
3. mogućnosti realizacije ovih sadržaja u okviru različitih nastavnih predmeta.

Uzorak istraživanja obuhvatio je 156 studenata Filozofskog fakulteta u Nišu. Najveći broj studenata bio je ženskog pola – njih 121, a svega 35 muškog pola. Istraživanjem je obuhvaćena populacija studenata druge, treće i četvrtе godine osnovnih akademskih studija pedagogije.

3. Interpretacija rezultata

3.1. Način upoznavanja sa ovim sadržajima

Povodom poznavanja nekih temeljnih karakteristika interkulturalizma pretpostavili smo da su ispitanici nešto čuli o ovom pojmu u svakodnevnim razgovorima u porodici, sa vršnjacima, preko mas-medija, interneta, knjiga... Stoga smo postavili nekoliko pitanja studentima, kojima smo želeli utvrditi da li su se, i u kojoj meri, susreli sa ovim pojmom; i da li su tokom svog školovanja učili o pojmu interkulturalnosti.

Na temelju prikupljenih podataka možemo zaključiti da u toku dosadašnjeg studiranja 30% studenata nije „ništa“ učilo, 61% „u manjoj meri“, a tek 9% je „dosta“ učilo o interkulturalnosti.

Zahvaljujući eri globalne informatizacije i dostupnosti različitih medija u svakom trenutku i na svakom mestu, većina naših studenata je čula o interkulturalizmu, ali pitanje je u kom kontekstu, i na kom nivou razumevanja njegove suštine. Međutim, zanimljivi su podaci koji govore o učenju o interkulturalizmu u toku studija. Na temelju ovih rezultata, mogli bismo zaključiti da ovi sadržaji, ili slični sadržaji, poput: vaspitanja i obrazovanja za demokratiju, ljudska prava, mir, i dr., nisu uopšte ili nisu u dovoljnoj meri zastupljeni u studijskim planovima i programima. Razlozi tome mogu biti raznovrsni i mnogobrojni: nedostatak kompetentnog nastavnog kadra, preopterećenost studijskih programa, nastavnika, studenata, nedovoljna zainteresovanost akademske zajednice, itd.

3.2 Određenje pojma interkulturalizma

Dalje nas je zanimalo u kojoj meri studenti procenjuju poznavanje temeljnih karakteristika interkulturalizma i to kroz definisanje pojma interkulturalizam, cilja i vrednosti koje podrazumeva interkulturalno vaspitanje.

Tvrđenje koje najbolje određuju pojam *interkulturalizam* jesu:

1. poštovanje i prihvatanje različitosti – (78%);
2. aktivna saradnja više kultura u svim područjima života – (74%);
3. tolerisanje različitosti – (68%);
4. asimilacija manjinske u većinsku kulturu – (20%).

Mogući razlog navoda studenata sa 20% opredeljenosti, može biti nedovoljno poznavanje terminološke razlike između asimilacije i adaptacije. Pod asimilacijom podrazumevamo proces homogenizacije koji se zbiva između dominantne i manjinskih grupa, dok pod adaptacijom podrazumevamo proces uzajamnog prilagođavanja različitih kultura, što vodi pojavi nove, zajedničke kulture, u smislu prilagođavanja pojedinca novoj kulturi.

Studenti tokom školovanja često uče napamet definicije, činjenice, pojmove, bez logičkog povezivanja i razmišljanja o njihovom značenju i njihovoj primeni u svakodnevnim životnim situacijama. Jasna je prevelika prisutnost disfunkcionalnosti teorije i prakse od strane studenata.

3.3. Ciljevi interkulturalnog vaspitanja

Najvažniji ciljevi su:

1. negovanje osećaja solidarnosti prema kulturno drugačijim – (77%);
2. razvijanje sposobnosti komunikacije sa kulturno drugačijim – (75%);
3. razvijanje sposobnosti razumevanja i prihvatanja kulturnih razlika kao vrednosti – (74%),
4. razvijanje višekulturalnog identiteta – (72%);
5. osveščivanje stereotipa i predrasuda o kulturno drugačijem – (67%);
6. poštovanje i očuvanje nacionalne kulturne baštine – (64%).

Analizom rezultata utvrđeno je da su promišljanje solidarnosti, dijaloga kao sposobnosti komunikacije i kompetencije, poznavanje i razumevanje obeležja kulture drugih, razumevanje i prihvatanje kulturnih razlika kao vrednosti kao i osveščivanje stereotipa i predrasuda o kulturno drugačijem, neki od bitnih ciljeva interkulturalnog vaspitanja i obrazovanja.

Većina studenata je tačno procenila najznačajnije ciljeve interkulturalnog vaspitanja i obrazovanja. Postavlja se pitanje: je li to možda bio slučajni odabir odgovora, ili rezultat samoobrazovanja, ili ipak poučavanje o tim pojmovima tokom školovanja?

3.4 Vrednosti u interkulturalnom vaspitanju

Prema proceni studenata, najznačajnije vrednosti u interkulturalnom vaspitanju i obrazovanju su:

1. tolerancija prema kulturno drugačijim – (79%);
2. zajednica različitih kultura – (76%);
3. jednakost svih ljudi – (75%);
4. borba protiv diskriminacije – (71%);
5. smanjenje stereotipa i predrasuda – (71%).

U kojoj smo meri spremni razvijati navedene vrednosti u vaspitnoobrazovnoj praksi, zavisi i od pojedinca i od celokupne školske i akademske zajednice.

3.5. Kompetencije nastavnika za rad u kulturnopluralnim zajednicama

Budući da interkulturalna kompetencija zauzima značajno mesto među temeljnim kompetencijama savremeno usmerenog nastavnika, zanimalo nas je koje su to, po mišljenju studenata pedagogije, poželjne kompetencije nastavnika za rad u kulturno pluralnim zajednicama.

Prema percepciji studenata poželjne kompetencije nastavnika možemo sažeti u tri bitne kompetencije:

1. vrednosne orijentacije,
2. osobine ličnosti,
3. veštine nastavnika.

Iako se nastavnik, da bi razvio navedene kompetencije treba kontinuirano usavršavati, studenti ne smatraju ovu kompetenciju posebno poželjnom, kao ni promenu u načinu poučavanja u zajednici. S obzirom na to da je poznavanje strategija, metoda i tehnika učenja i poučavanja važno za svaki nastavni predmet i sadržaj, a posebno u interkulturalnom vaspitanju i obrazovanju, iznenadilo nas je to što ova kompetencija nije prepoznata kao jedna od poželjnih, a možda i nužnih.

4. Zaključna razmatranja

Razvijanje interkulturalizma ne ogleda se samo u važnosti unošenja interkulturalnih sadržaja i vrednosti u vaspitanje i obrazovanje, već i u osveščivanju svakog pojedinca o vlastitim kompetencijama i kulturnom identitetu.

Jedan od ciljeva interkulturalnog vaspitanja i obrazovanja trebalo bi da bude sticanje interkulturalnih kompetencija koje se temelje na: razumevanju načela funkcionisanja kulturnopluralne zajednice, razumevanju načina na koji kultura oblikuje naše stavove o sebi i drugima, razvijanju stava prema znanju i potrazi za njim i njegovoj primeni u korist i pojedinca i društva.

Cilj interkulturalnog vaspitanja i obrazovanja u školi ne bi se smeo bazirati isključivo na znanju već na stavu prema znanju i potrazi za njim i njegovoj primeni

u korist pojedinca i zajednice. Studenti bi trebalo da znaju za šta uče, a profesori za šta podučavaju, kako bi nastava poprimila više interpersonalnih obeležja, a ne samo bila mesto akumuliranja činjenica. Uprkos činjenici da sadržaji o interkulturalizmu nisu implementirani u nastavne programe, znanje studenata o interkulturalnom obrazovanju je na zadovoljavajućem nivou. Rezultati ukazuju na pozitivne stavove studenata prema poželjnim interkulturalnim kompetencijama za rad u kulturnopluralnim razredima.

Da bi interkulturalnost zaživela u vaspitanju, potrebno je u vaspitnoobrazovnom procesu posvetiti pažnju poštovanju ljudskih prava, toleranciji, izgrađivanju odgovarajućeg sistema vrednosti i sl. Sem što u porodičnom okruženju mlada jedinka formira određene crte ličnosti, vaspitnoobrazovne institucije su mesto gde će se vaspitanik prvo susresti sa raznolikostima u odnosu na druge ljude, a kasnije i posvetiti tome određeni deo procesa učenja. Svest svakog pojedinca o nužnosti života u pluralnom društvu je veoma važna jer je to pretpostavka istinskog ostvarivanja prava svakog čoveka bez obzira na nacionalnost, kulturu, veru i rasnu pripadnost itd.

O stepenu demokratičnosti društva i zastupljenosti pluraliteta ideja može se zaključiti na osnovu ciljeva vaspitanja koji se pred mlade postavljaju i na osnovu već stečenog načina mišljenja vaspitanika koji su prošli kroz određeni deo vaspitnoobrazovnog procesa. Savremeni pojam obrazovanje za demokratiju posvećuje posebnu pažnju problemima svakog demokratskog društva u multietničkoj zajednici. Najgore što loš vaspitni proces može učiniti jeste ignorisanje i asimilacija etničkog porekla pojedinca.

Spaj sposobnosti razmatranja argumentacija, kao i stavovi i gledišta sa kojima se ne slažemo, mogli bi se označiti i kao kognitivna tolerantnost, što je preduslov tolerantne komunikacije i prihvatanja različitosti. Tolerantna komunikacija predstavlja osnov demokratskog dijaloga, a vežbanje prihvatanja pluraliteta ideja u školskom radu neophodno je u obrazovanju za demokratiju.

Neminovno je da proces globalizacije sve više utiče na proces vaspitanja mladih naraštaja, na vaspitače i metode kojima se oni služe, i na vaspitanike u procesu učenja. Da bi proces multikulturalnog vaspitanja bio uspešan, potreban je prvo skladan odnos između svih faktora vaspitanja: sredine, aktivnosti i naslednih osobina. Multikulturalni i demokratični pogled na svet nije moguće razviti kod pojedinca bez sagledavanja sredine i uticaja koji ona neminovno ima u vaspitnoobrazovnom procesu, bez interesovanja pojedinca za svoj napredak u procesu vaspitanja i nije moguće dovesti proces učenja do cilja kome se teži, kao ni bez kritičkog osvrta na nasledni faktor. Jasno je da se čovek kao jedinka ne rađa sa svojstvima i sposobnostima koje čine njegovu humanost. Svaki pojedinac, tek razvojem, uviđa i usvaja multikulturalne vrednosti upoznavanjem i usvajanjem stavova drugih ljudi, razvojem interesa i sposobnosti, koji će mu pomoći da ostvari bolji odnos sa drugim pojedincima u zajedničkom ili nekom drugom društvu.

Pluralistički vaspitana ličnost znače da se suprotstavi svakoj konzervaciji i izolaciji u društvu u bilo kom momentu, uviđajući da čovečanstvo najbolje funkcioniše

oniše na demokratski način, međusobnim uvažavanjem i poštovanjem raznolikosti među jednakim članovima društvene zajednice.

Literatura

- Agosti, A. 1999. Insegnare a cooperare: per una nuova etica della didattica interculturale. U: L. Secco, A. Portera (ur.). *L'educazione umanistica interculturale nelle agenzie educative*. Padova: CEDAM, 153–163.
- Byram, M. 1997. *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Byram, M. 2000. *Assessing Intercultural Competence in Language Teaching*. Sprogforum, Vol. 6, (18), 8–13.
- Byram, M., Zarate, G. 1997. Definitions, objectives and assessment of sociocultural competence. U: M. Byram, G. Zarate, G. Neuner: *Sociocultural Competence in Language Learning and Teaching*. Strasbourg: Council of Europe.
- Camilleri, C. 1992. *Le condizioni di base dell'interculturale. Verso una società interculturale*. Bergamo: Celim.
- Daniels, P. 1999. *Report of visit to review the intercultural bilingual gender sensitive curriculum*. Managua: Uraccan.
- Falanga, M. 1993. La prospettiva interculturale nella scuola elementare. *Scuola Italiana Moderna*, 14–102.
- Gertsen, M. C. 1995. Interkulturel Kompetence i teori og praksis. A. A. Jensen, A. Lorentsen, K. Jéger, *Language and Cultural Contact*, Alborg University Press, Vol. 12.
- Hrvatić, N. 2007. *Interkulturalna pedagogija – nove paradigme*. Zagreb: HPD, 41–57.
- Kim, Y. Y. 1991. Intercultural communication competence, u: T. Toomey, F. Korzeny (ur.). *Cross-cultural interpersonal communication*. Newberry Park, CA: Sage, 259–275.
- Leeman Y., Ledoux G. 2005. Teachers on intercultural education, *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, Routledge: London, Vol. 11, (6), 576–589.

Bisera Jevtić, Jelena Petrović

INTERCULTURAL EDUCATION WITH A FUTURE

Summary: Intercultural education is an essential factor in the process of mutual understanding and learning about different cultures with a tendency to establish positive relations. Structured intercultural curriculum takes into account the specific social and cultural environment, including implementation of fundamental moral values, culture, educational institutions and the integration of those educated minority. Strengthening and developing inter-cultural identity, intercultural competence seems inevitable process of lifelong learning adapted to the needs and

challenges of modern society. In this paper, the author starts from the assumption of human intercultural, and research associated pedagogy students confidence in their self-efficacy and attitudes of intercultural education. The main setting is that the multiple intersections between self-efficacy in social interaction with peers, attitudes of intercultural and neutral variables, provide useful information for pedagogical theory and teaching practice. Students feel that intercultural can be effective, but with adequate strengthening of social competence within peer groups. This paper provides new insights on intercultural education and self-efficacy of students, with themes identified for new research.

Keywords: Intercultural, social competence, self-efficacy of students, social interaction